

Класове

Трифон Трифонов

Обектно-ориентирано програмиране,
спец. Компютърни науки, 1 поток,
спец. Софтуерно инженерство,
2016/17 г.

2 март 2017 г.

Какво са класовете?

- Основен инструмент на ООП
- Средство за дефиниране на абстрактни типове данни
- Синтактична конструкция, която позволява логическо групиране на данни и операциите над тях

Дефиниция на клас

Дефиницията на клас се състои от:

- Декларации на член-данни (полета)
- Декларации на член-функции (методи)
 - конструктори
 - селектори
 - мутатори
 - деструктор

Дефиниция на клас

- <клас> ::= **class** <име-на-клас> { <тяло> };

Дефиниция на клас

- <клас> ::= **class** <име-на-клас> { <тяло> };
- <име-на-клас> често е съществително име с главна буква

Дефиниция на клас

- <клас> ::= **class** <име-на-клас> { <тяло> };
- <име-на-клас> често е съществително име с главна буква
- <тяло> ::= { <декларация> ; }

Дефиниция на клас

- <клас> ::= **class** <име-на-клас> { <тяло> };
- <име-на-клас> често е съществително име с главна буква
- <тяло> ::= { <декларация> ; }
- <декларация> ::= <член-данна> | <конструктор> | <мутатор> | <селектор> | <деструктор>

Дефиниция на клас

- <клас> ::= **class** <име-на-клас> { <тяло> };
- <име-на-клас> често е съществително име с главна буква
- <тяло> ::= { <декларация> ; }
- <декларация> ::= <член-данна> | <конструктор> | <мутатор> | <селектор> | <деструктор>
- <член-данна> ::= [<достъп>:] <тип> <име> { , <име> }

Дефиниция на клас

- <клас> ::= **class** <име-на-клас> { <тяло> };
- <име-на-клас> често е съществително име с главна буква
- <тяло> ::= { <декларация> ; }
- <декларация> ::= <член-данна> | <конструктор> | <мутатор> | <селектор> | <деструктор>
- <член-данна> ::= [<достъп>:] <тип> <име> { , <име> }
- <конструктор> ::= [<достъп>:] <име-на-клас>(<параметри>)

Дефиниция на клас

- <клас> ::= **class** <име-на-клас> { <тяло> };
- <име-на-клас> често е съществително име с главна буква
- <тяло> ::= { <декларация> ; }
- <декларация> ::= <член-данна> | <конструктор> | <мутатор> | <селектор> | <деструктор>
- <член-данна> ::= [<достъп>:] <тип> <име> { , <име> }
- <конструктор> ::= [<достъп>:] <име-на-клас>(<параметри>)
- <мутатор> ::= [<достъп>:] <тип> <име> (<параметри>)

Дефиниция на клас

- <клас> ::= **class** <име-на-клас> { <тяло> };
- <име-на-клас> често е съществително име с главна буква
- <тяло> ::= { <декларация> ; }
- <декларация> ::= <член-данна> | <конструктор> | <мутатор> | <селектор> | <деструктор>
- <член-данна> ::= [<достъп>:] <тип> <име> { , <име> }
- <конструктор> ::= [<достъп>:] <име-на-клас>(<параметри>)
- <мутатор> ::= [<достъп>:] <тип> <име> (<параметри>)
- <селектор> ::= [<достъп>:] <тип> <име> (<параметри>) **const**

Дефиниция на клас

- <клас> ::= **class** <име-на-клас> { <тяло> };
- <име-на-клас> често е съществително име с главна буква
- <тяло> ::= { <декларация> ; }
- <декларация> ::= <член-данна> | <конструктор> | <мутатор> | <селектор> | <деструктор>
- <член-данна> ::= [<достъп>:] <тип> <име> { , <име> }
- <конструктор> ::= [<достъп>:] <име-на-клас>(<параметри>)
- <мутатор> ::= [<достъп>:] <тип> <име> (<параметри>)
- <селектор> ::= [<достъп>:] <тип> <име> (<параметри>) **const**
- <деструктор> ::= [<достъп>:] ~<име-на-клас>()

Дефиниция на клас

- <клас> ::= **class** <име-на-клас> { <тяло> };
- <име-на-клас> често е съществително име с главна буква
- <тяло> ::= { <декларация> ; }
- <декларация> ::= <член-данна> | <конструктор> | <мутатор> | <селектор> | <деструктор>
- <член-данна> ::= [<достъп>:] <тип> <име> { , <име> }
- <конструктор> ::= [<достъп>:] <име-на-клас>(<параметри>)
- <мутатор> ::= [<достъп>:] <тип> <име> (<параметри>)
- <селектор> ::= [<достъп>:] <тип> <име> (<параметри>) **const**
- <деструктор> ::= [<достъп>:] ~<име-на-клас>()
- <достъп> ::= **private** | **protected** | **public**

Дефиниция на клас — заглавни файлове

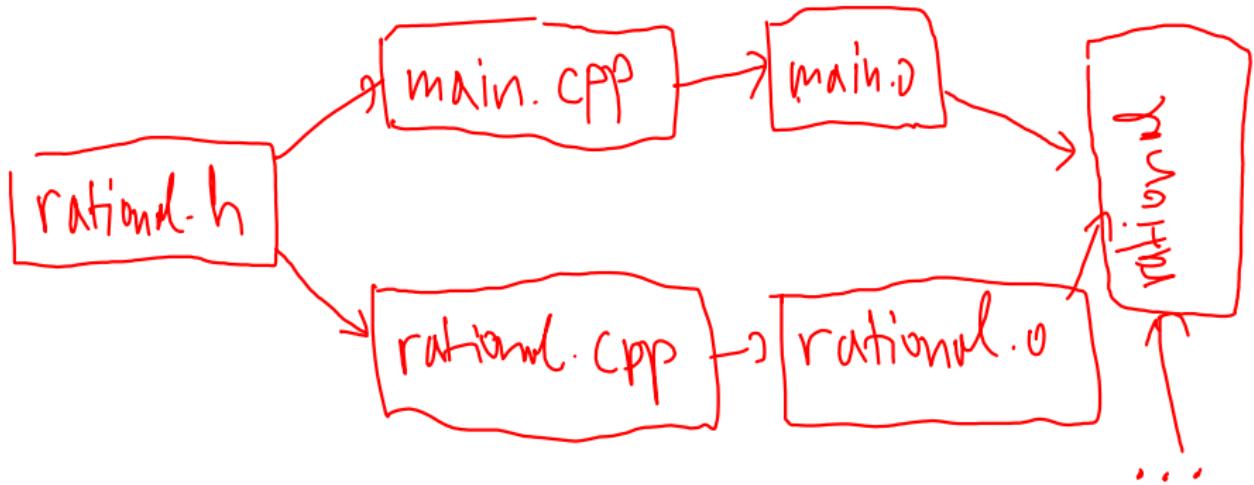
- Може да присъства само един път в даден файл

Дефиниция на клас — заглавни файлове

- Може да присъства само един път в даден файл
- Обикновено се пише в заглавен (header) файл с разширение .h

Дефиниция на клас — заглавни файлове

- Може да присъства само един път в даден файл
- Обикновено се пише в заглавен (header) файл с разширение .h
- Файловете, които използват класа, включват дефиницията му чрез включване на заглавния файл с `#include`

Дефиниция на клас — заглавни файлове

- Може да присъства само един път в даден файл
- Обикновено се пише в заглавен (header) файл с разширение .h
- Файловете, които използват класа, включват дефиницията му чрез включване на заглавния файл с `#include`
- Пример:

```
class Rational {  
private:  
    int numer, denom;  
public:  
    Rational();  
    int getNumerator() const;  
    void read();  
};
```

Дефиниция на клас — особености

- Конструкторите и деструкторите **нямат тип**

Дефиниция на клас — особености

- Конструкторите и деструкторите **нямат тип**
- Деструкторът **няма параметри**

Дефиниция на клас — особености

- Конструкторите и деструкторите **нямат тип**
- Деструкторът **няма параметри**
- Прието е член-данни и член-функции да са разделени

Дефиниция на клас — особености

- Конструкторите и деструкторите **нямат тип**
- Деструкторът **няма параметри**
- Прието е член-данни и член-функции да са разделени
- Директната рекурсията е забранена, както при записи

Дефиниция на клас — особености

- Конструкторите и деструкторите **нямат тип**
- Деструкторът **няма параметри**
- Прието е член-данни и член-функции да са разделени
- Директната рекурсията е забранена, както при записи
 - ~~class Employee { Employee boss; ... };~~

Дефиниция на клас — особености

- Конструкторите и деструкторите **нямат тип**
- Деструкторът **няма параметри**
- Прието е член-данни и член-функции да са разделени
- Директната рекурсията е забранена, както при записи
 - ~~class Employee { Employee boss; ... };~~
- Индиректната рекурсия (чрез указател) е позволена

Дефиниция на клас — особености

- Конструкторите и деструкторите **нямат тип**
- Деструкторът **няма параметри**
- Прието е член-данни и член-функции да са разделени
- Директната рекурсията е забранена, както при записи
 - ~~class Employee { Employee boss; ... };~~
- Индиректната рекурсия (чрез указател) е позволена
 - `class Employee { Employee* boss; ... };`

Дефиниция на клас — особености

- Конструкторите и деструкторите **нямат тип**
- Деструкторът **няма параметри**
- Прието е член-данни и член-функции да са разделени
- Директната рекурсията е забранена, както при записи
 - ~~class Employee { Employee boss; ... };~~
- Индиректната рекурсия (чрез указател) е позволена
 - `class Employee { Employee* boss; ... };`
- Член-функциите могат да са от всякакъв тип, включително и същия клас

Дефиниция на клас — особености

- Конструкторите и деструкторите **нямат тип**
- Деструкторът **няма параметри**
- Прието е член-данни и член-функции да са разделени
- Директната рекурсията е забранена, както при записи
 - ~~class Employee { Employee boss; ... };~~
- Индиректната рекурсия (чрез указател) е позволена
 - `class Employee { Employee* boss; ... };`
- Член-функциите могат да са от всякакъв тип, включително и същия клас
 - `class Employee { ... Employee getBoss() const; };`

Обекти

- Променливите от тип някой клас се наричат **обекти** или **инстанции на класа**

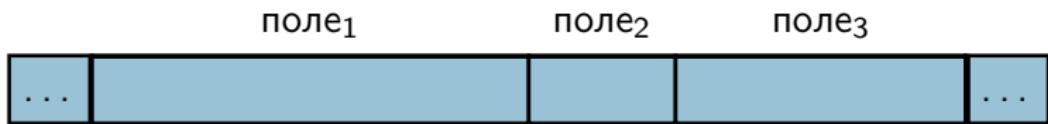
Обекти

- Променливите от тип някой клас се наричат **обекти** или **инстанции на класа**
- <дефиниция-на-обект> ::= (<име-на-клас> | <клас>)
<описание-на-обект> { , <описание-на-обект> } ;

Обекти

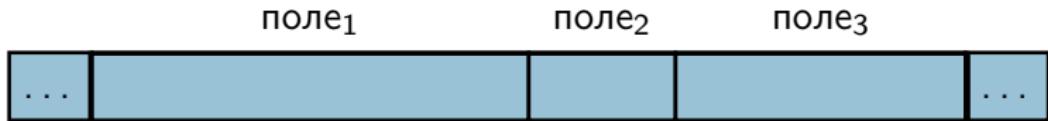
- Променливите от тип някой клас се наричат **обекти** или **инстанции на класа**
- $\langle\text{дефиниция-на-обект}\rangle ::= (\langle\text{име-на-клас}\rangle \mid \langle\text{клас}\rangle \langle\text{описание-на-обект}\rangle \{, \langle\text{описание-на-обект}\rangle\};$
- $\langle\text{описание на обект}\rangle ::=$
 $\quad \langle\text{име-на-обект}\rangle [= \langle\text{израз}\rangle] \mid$
 $\quad \langle\text{име-на-обект}\rangle (\langle\text{параметри}\rangle) \mid$
 $\quad \langle\text{име-на-обект}\rangle = \langle\text{име-на-клас}\rangle (\langle\text{параметри}\rangle)$

Представяне на обекти в паметта

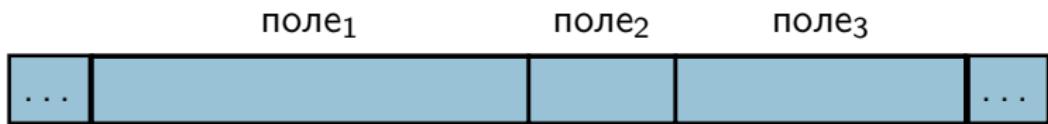
- паметта за даден обект представлява непрекъсната последователност от блокове памет за всяко то полетата му

Представяне на обекти в паметта

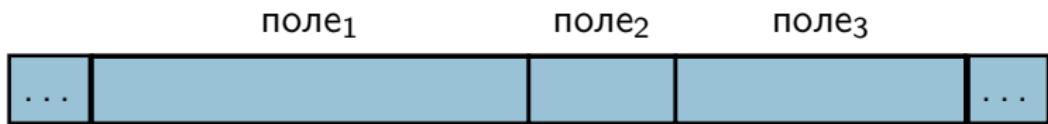
- паметта за даден обект представлява непрекъсната последователност от блокове памет за всяко то полетата му
- всеки обект от даден клас заема едно и също количество памет

Представяне на обекти в паметта

- паметта за даден обект представлява непрекъсната последователност от блокове памет за всяко то полетата му
- всеки обект от даден клас заема едно и също количество памет
- `sizeof(<клас>)` или `sizeof(<обект>)` връщат големина на <обект> от <клас> в байтове

Представяне на обекти в паметта

- паметта за даден обект представлява непрекъсната последователност от блокове памет за всяко то полетата му
- всеки обект от даден клас заема едно и също количество памет
- `sizeof(<клас>)` или `sizeof(<обект>)` връщат големина на `<обект>` от `<клас>` в байтове
- `sizeof(<обект>) ≥ sizeof(<поле1>) + sizeof(<поле2>) + sizeof(<поле3>)`

Представяне на обекти в паметта

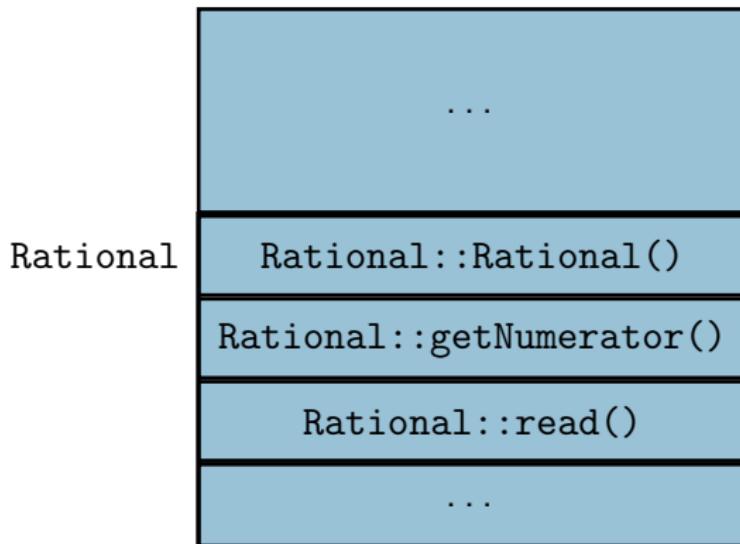
- паметта за даден обект представлява непрекъсната последователност от блокове памет за всяко то полетата му
- всеки обект от даден клас заема едно и също количество памет
- `sizeof(<клас>)` или `sizeof(<обект>)` връщат големина на `<обект>` от `<клас>` в байтове
- `sizeof(<обект>)` \geq `sizeof(<поле1>)` + `sizeof(<поле2>)` + `sizeof(<поле3>)`

Представяне на обекти в паметта

- паметта за даден обект представлява непрекъсната последователност от блокове памет за всяко то полетата му
- всеки обект от даден клас заема едно и също количество памет
- `sizeof(<клас>)` или `sizeof(<обект>)` връщат големина на `<обект>` от `<клас>` в байтове
- `sizeof(<обект>)` \geq `sizeof(<поле1>)` + `sizeof(<поле2>)` + `sizeof(<поле3>)`
- Полетата в структурите се подравняват до адрес кратен на големината им

Представяне на класове в паметта

Достъп до компонента на обект

- <обект>. <член-данна>
- <обект>. <член-функция> (<параметри>)
- Всеки обект има собствени стойности на член-данныте
- Кодът на член-функциите е общ за всички обекти на класа

Достъп до компонента през указател към обект

- $(* \langle \text{указател-към-обект} \rangle) . \langle \text{член-данна} \rangle$
- $(* \langle \text{указател-към-обект} \rangle) . \langle \text{член-функция} \rangle (\langle \text{параметри} \rangle)$
- $\langle \text{указател-към-обект} \rangle \rightarrow \langle \text{член-данна} \rangle$
- $\langle \text{указател-към-обект} \rangle \rightarrow \langle \text{член-функция} \rangle (\langle \text{параметри} \rangle)$
- С указатели към обекти се работи както с указатели към обикновени променливи

Указател `this`

- В член-функциите имаме достъп до компонентите без да се указва обект

Указател `this`

- В член-функциите имаме достъп до компонентите без да се указва обект
- Използва се обектът, за който е извикана член-функцията

Указател `this`

- В член-функциите имаме достъп до компонентите без да се указва обект
- Използва се обектът, за който е извикана член-функцията
- Как член-функциите разбират за кой обект са извикани?

Указател `this`

- В член-функциите имаме достъп до компонентите без да се указва обект
- Използва се обектът, за който е извикана член-функцията
- Как член-функциите разбират за кой обект са извикани?
- При всяко извикване на член-функция се създава автоматично специален **константен указател** с име `this`:
`<име-на-клас> * const this`

Указател `this`

- В член-функциите имаме достъп до компонентите без да се указва обект
- Използва се обектът, за който е извикана член-функцията
- Как член-функциите разбират за кой обект са извикани?
- При всяко извикване на член-функция се създава автоматично специален **константен указател** с име `this`:
`<име-на-клас> * const this`
- `this` винаги сочи към обекта, за който е извикана член-функцията

Указател this

- В член-функциите имаме достъп до компонентите без да се указва обект
- Използва се обектът, за който е извикана член-функцията
- Как член-функциите разбират за кой обект са извикани?
- При всяко извикване на член-функция се създава автоматично специален **константен указател** с име **this**:
`<име-на-клас> * const this`
- **this** винаги сочи към обекта, за който е извикана член-функцията
- За селекторите освен, че е константен, указателят **this** сочи към константа:
`<име-на-клас> const * const this`

this като неявен параметър

Компилаторът автоматично и скрито от нас превежда член-функциите, така че:

- да получават `this` като първи параметър
- всяка компонента на обекта в тялото се достъпва през `this`

this като неявен параметър

Компилаторът автоматично и скрито от нас превежда член-функциите, така че:

- да получават `this` като първи параметър
- всяка компонента на обекта в тялото се достъпва през `this`

Пример 1:

```
void Rational::read() {  
    cin >> numer >> denom;  
}
```

... се превежда до ...

```
void Rational::read(Rational* const this) {  
    cin >> this->numer >> this->denom;  
}
```

this като неявен параметър

Компилаторът автоматично и скрито от нас превежда член-функциите, така че:

- да получават `this` като първи параметър
- всяка компонента на обекта в тялото се достъпва през `this`

Пример 1:

```
void Rational::read() {  
    cin >> numer >> denom;  
}
```

... се превежда до ...

```
void Rational::read(Rational* const this) {  
    cin >> this->numer >> this->denom;  
}
```

`r.read();` *... се превежда до ...* `Rational::read(&r);`

this като неявен параметър

Пример 2:

```
int Rational::getNumerator() const {  
    return numer;  
}
```

... се превежда до ...

```
int Rational::getNumerator(Rational const * const this) {  
    return this->numer;  
}
```

this като неявен параметър

Пример 2:

```
int Rational::getNumerator() const {  
    return numer;  
}
```

... се превежда до ...

```
int Rational::getNumerator(Rational const * const this) {  
    return this->numer;  
}
```

```
cout << r.getNumerator();
```

... се превежда до ...

```
cout << Rational::getNumerator(&r);
```

Режими на достъп

Имаме два режима за достъп:

- вътрешен достъп:

Достъп до компоненти на класа от член-функции от същия клас

- външен достъп:

Достъп до компоненти на класа от други функции:

- обикновени функции
- член-функции на друг клас

Спецификатори за достъп

В C++ имаме следните спецификатори за достъп:

- **private**
 - позволен е само вътрешен достъп
- **public**
 - позволен е вътрешен и външен достъп
- **protected**
 - позволен е вътрешен и ограничен външен достъп
 - подробностите: по-късно
- спецификатор по подразбиране е **private**
 - в **struct** е **public**

Указване на достъп

- След първото използване на спецификатор за достъп, той остава валиден за всички последващи декларации
- Спецификатор за достъп може да бъде използван произволен брой пъти

Указване на достъп

- След първото използване на спецификатор за достъп, той остава валиден за всички последващи декларации
- Спецификатор за достъп може да бъде използван произволен брой пъти
- Пример:

```
class Example {  
    int a;                      // private  
    double b;                   // private  
public:  
    Example();                  // public  
    int getA() const;           // public  
private:  
    void setB(double b);      // private  
};
```

Операция за указване на област

- Всеки тип запис или клас дефинира **област** (scope)

Операция за указване на област

- Всеки тип запис или клас дефинира **област** (scope)
- Имената на променливи и функции въведени в дадена област се виждат само в нея

Операция за указване на област

- Всеки тип запис или клас дефинира **област** (scope)
- Имената на променливи и функции въведени в дадена област се виждат само в нея
- За да достъпим имената извън областта, в която са дефинирани е необходимо да укажем освен името и областта, която имаме предвид

Операция за указване на област

- Всеки тип запис или клас дефинира **област** (scope)
- Имената на променливи и функции въведени в дадена област се виждат само в нея
- За да достъпим имената извън областта, в която са дефинирани е необходимо да укажем освен името и областта, която имаме предвид
- За целта използваме оператора за указване на област ::

Операция за указване на област

- Всеки тип запис или клас дефинира **област** (scope)
- Имената на променливи и функции въведени в дадена област се виждат само в нея
- За да достъпим имената извън областта, в която са дефинирани е необходимо да укажем освен името и областта, която имаме предвид
- За целта използваме оператора за указване на област ::
- [**<област>**] :: <име>

Операция за указване на област

- Всеки тип запис или клас дефинира **област** (scope)
- Имената на променливи и функции въведени в дадена област се виждат само в нея
- За да достъпим имената извън областта, в която са дефинирани е необходимо да укажем освен името и областта, която имаме предвид
- За целта използваме оператора за указване на област ::
- [**<област>**] :: <име>
- <област> може да е запис, клас или пространство от имена (namespace)

Операция за указване на област

- Всеки тип запис или клас дефинира **област** (scope)
- Имената на променливи и функции въведени в дадена област се виждат само в нея
- За да достъпим имената извън областта, в която са дефинирани е необходимо да укажем освен името и областта, която имаме предвид
- За целта използваме оператора за указване на област ::
- [**<област>**] :: <име>
- <област> може да е запис, клас или пространство от имена (namespace)
- Ако <област> е пропусната се подразбира глобалното пространство от имена

Операция за указване на област

- Всеки тип запис или клас дефинира **област** (scope)
- Имената на променливи и функции въведени в дадена област се виждат само в нея
- За да достъпим имената извън областта, в която са дефинирани е необходимо да укажем освен името и областта, която имаме предвид
- За целта използваме оператора за указване на област ::
- [**<област>**] :: <име>
- <област> може да е запис, клас или пространство от имена (namespace)
- Ако <област> е пропусната се подразбира глобалното пространство от имена
- Име за което е указана областта се нарича **квалифицирано име** (qualified name)

Примери за указване на област

- Rational::read — член-функцията read на класа Rational

Примери за указване на област

- Rational::read — член-функцията read на класа Rational
- Student::read — член-функцията read на класа Student

Примери за указване на област

- Rational::read — член-функцията read на класа Rational
- Student::read — член-функцията read на класа Student
- ::read — глобалната функция read

Примери за указване на област

- Rational::read — член-функцията read на класа Rational
- Student::read — член-функцията read на класа Student
- ::read — глобалната функция read
- Операцията :: се използва, когато има нужда да се разреши нееднозначност (ambiguity)

Дефиниция на член-функция

Синтаксис за дефиниране на член-функции:

- <член-функция> ::=
[**inline**] [<тип>] <име-на-клас> :: <име-на-член-функция>
(<параметри>) { <тяло> }

Дефиниция на член-функция

Синтаксис за дефиниране на член-функции:

- <член-функция> ::=
 [**inline**] [<тип>] <име-на-клас> :: <име-на-член-функция>
 (<параметри>) { <тяло> }
- Прието е член-функциите да се дефинират в изходния (source, .cpp) файл, а не в заглавния (header, .h) файл

Дефиниция на член-функция

Синтаксис за дефиниране на член-функции:

- <член-функция> ::=
 [**inline**] [<тип>] <име-на-клас> :: <име-на-член-функция>
 (<параметри>) { <тяло> }
- Прието е член-функциите да се дефинират в изходния (source, .cpp) файл, а не в заглавния (header, .h) файл
- Защо?

Дефиниция на член-функция

Синтаксис за дефиниране на член-функции:

- <член-функция> ::=
 [**inline**] [<тип>] <име-на-клас> :: <име-на-член-функция>
 (<параметри>) { <тяло> }
- Прието е член-функциите да се дефинират в изходния (source, .cpp) файл, а не в заглавния (header, .h) файл
- Защо?
 - Заради принципа за капсуляция

Дефиниция на член-функция

Синтаксис за дефиниране на член-функции:

- <член-функция> ::=
 [**inline**] [<тип>] <име-на-клас> :: <име-на-член-функция>
 (<параметри>) { <тяло> }
- Прието е член-функциите да се дефинират в изходния (source, .cpp) файл, а не в заглавния (header, .h) файл
- Защо?
 - Заради принципа за капсуляция
 - Потребителите на класа трябва да знаят какви член-функции има, но не и как са реализирани

Вградени (inline) член-функции

- По изключение се допуска член-функциите да се дефинират в дефиницията на класа

```
class Rational { ... Rational() { numer = 0; denom = 1; } };
```

Вградени (inline) член-функции

- По изключение се допуска член-функциите да се дефинират в дефиницията на класа

```
class Rational { ... Rational() { numer = 0; denom = 1; } };
```

- Такива функции се наричат вградени

Вградени (inline) член-функции

- По изключение се допуска член-функциите да се дефинират в дефиницията на класа

```
class Rational { ... Rational() { numer = 0; denom = 1; } };
```

- Такива функции се наричат вградени
- Вградените функции не се извикват със стекови рамки

Вградени (inline) член-функции

- По изключение се допуска член-функциите да се дефинират в дефиницията на класа

```
class Rational { ... Rational() { numer = 0; denom = 1; } };
```

- Такива функции се наричат вградени
- Вградените функции не се извикват със стекови рамки
- Тяхното тяло се замества при всяко тяхно извикване

Вградени (inline) член-функции

- По изключение се допуска член-функциите да се дефинират в дефиницията на класа

```
class Rational { ... Rational() { numer = 0; denom = 1; } };
```
- Такива функции се наричат вградени
- Вградените функции не се извикват със стекови рамки
- Тяхното тяло се замества при всяко тяхно извикване
- Една вградена функция може да е дефинирана извън дефиницията на класа

Вградени (inline) член-функции

- По изключение се допуска член-функциите да се дефинират в дефиницията на класа

```
class Rational { ... Rational() { numer = 0; denom = 1; } };
```
- Такива функции се наричат вградени
- Вградените функции не се извикват със стекови рамки
- Тяхното тяло се замества при всяко тяхно извикване
- Една вградена функция може да е дефинирана извън дефиницията на класа
- Преди дефиницията се поставя запазената дума **inline**

Вградени (inline) член-функции

- По изключение се допуска член-функциите да се дефинират в дефиницията на класа

```
class Rational { ... Rational() { numer = 0; denom = 1; } };
```
- Такива функции се наричат вградени
- Вградените функции не се извикват със стекови рамки
- Тяхното тяло се замества при всяко тяхно извикване
- Една вградена функция може да е дефинирана извън дефиницията на класа
- Преди дефиницията се поставя запазената дума **inline**
- Окончателното решение дали една функция да е вградена е на компилатора!

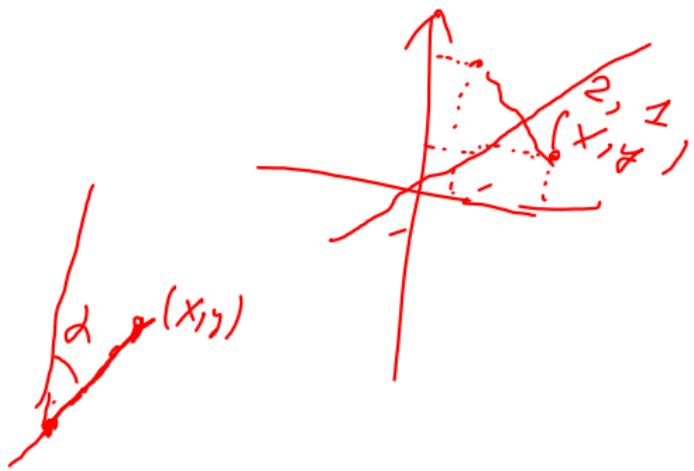
Вградени (inline) член-функции

- По изключение се допуска член-функциите да се дефинират в дефиницията на класа

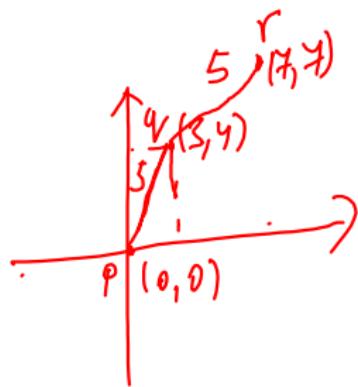
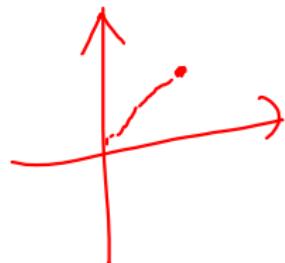
```
class Rational { ... Rational() { numer = 0; denom = 1; } };
```
- Такива функции се наричат вградени
- Вградените функции не се извикват със стекови рамки
- Тяхното тяло се замества при всяко тяхно извикване
- Една вградена функция може да е дефинирана извън дефиницията на класа
- Преди дефиницията се поставя запазената дума **inline**
- Окончателното решение дали една функция да е вградена е на компилатора!
- Препоръчително е да се вграждат само кратки функции

Примери за дефиниране на клас

- Точка в равнината
- Точка в пространството
- Пирамида

radius

distance

